

Jens Petersen

Dok nas smrt

Izvadak iz romana

Natjecateljski tekst za 33. Dane književnosti njemačkog govornog područja u Klagenfurtu, lipanj 2009.

1

Alex podiže džepno ogledalo i ugleda svoju iznakaženu sliku, ostruže zube izrezbarenim štapom od bukovine, protrlja ramena, navlaži lice i zatim se obrije posljednjom britvicom iz vlažne jutene vreće. Pogleda u ogledalo i obriše krv, naposljetku se uspravi, zakašlje se i pažljivo osluhne kako se niti sluzi ljuljaju u njegovim bronhima. Miriše na zimu. Odupre se rukama o pulsirajuća križa, promotri tornjeve toplane na drugoj obali, naplavljeno imanje među šašom – suhe grane, snijegom prekriven komad ruševine, smrznutu mrtvu ribu. Zakašlje još jedanput i pljune u rijeku.

S druge strane, u sjeni stupova mosta stoji kamp prikolica. Drugi kamperi već su odavno otišli, vratit će se u proljeće ili nikad više, budući da su mnogi od njih ostarjeli. Usne mu drhte. Još dva sata do podneva, razmišlja. Očistio je usku stazu, izgasio vatru u bačvi, iznova podrezao oskudni grm i naposljetku stari benzin iz agregata prelio u bocu za vodu. Nebom putuju oblaci. Na putu uz obalu sjedio je pas.

Noću je sanjao Nanu. Nosila je mrtvačku košulju. Njezino tijelo bilo je sićušno i mršavo, a ruke poput zarđalih grablji bile su bespomoćne i položene jedna na drugu na suhim prsima. Ležala je na odru u sobi osvijetljenoj hladnim električnim svjetlom. Kad se Alex naposljetku probudio, valjao se među

smrdljivim pokrivačima dok mu je u glavi brujalo kao da ima groznicu. Pokušao je napipati njezino tijelo, namjestio je vreću za spavanje, uzeo njezinu ruku i pogladio je.

Nana, šapnuo je.

Sad je sjedio na kamenoj gromadi uz obalu, stisnuo oči, i usred ledenog svitanja slušao svoju nutrinu. Sami su; prvi putnici doći će tek kasnije, samo raščupani pas skitao se kroz šikaru i šaš, mokrio uz granični stup i naposljetku odšepao u smjeru šume, duboko pognut, s visećim repom i crnom ranom na njemu.

Alex je upalio plinsko kuhalo, umiješao kavu u mutnu vodu i stavio tablete iz posude na uski stol, dvije velike, žute, gorkog okusa, i jednu bijelu, šećerom obloženu, sa znakom koncerna koji je bankrotirao. Nana je čučala na madracu i otvorenih usta pažljivo slušala simfonijski koncert na radiju. Alex je uočio kako je trepnula, dvaput.

Što misliš, rekao je.

Još jedan treptaj.

U redu je, rekao je Alex. Trenutak.

Sagne se i izvadi iz frižidera jednu od bijelih jednokratnih štrcaljki. Već nekoliko dana, osjećaj stezanja širio se njegovim tijelom, nikad njegova glava nije bila toliko prazna, a teška; probadalo je, pištalo, i tutnjalo u njoj. Ponekad mu se činilo da čuje glasove. To bi bio kraj. Bude li čuo glasove, neće učiniti niti jedan korak dalje, ali radi se samo o nekoj vrsti mumljanja, i najčešće bi utihnulo.

Cjevčicu je stavio na štrcaljku i gurnuo je skoro do kraja u bočicu s morfijem. Preslab je da bi Nani naškodilo; ne ublažava joj ni bol. Oklijeva, zatim prelazi kratki put od štednjaka do kreveta, čuje tapkanje svojih nogu na laminatu.

Ponekad zamišlja kako nezgrapno pokušava otvoriti kopču ili na podu sakupiti razasute tablete. Kako pjeva, čita ili Nani drži ruku; kako je podupire i s njom razgovara, gotovo kao da svojom pljuvačkom pokušava spojiti nešto što se raspalo u milijune komadića.

Nana je čučala na madracu i buljila u goli zid. Kažiprstom je lupkala po okviru starog kreveta, metronom od žila i tetiva, presvučen kožom.

Izvoli kavu.

Slabo treptanje.

Stavit ću ti šećer.

Sjeo je na rub madraca i promatrao je, naposljetku joj usta obriše vrškom prekrivača i položi joj tablete jednu za drugom na jezik. Malo se prigne i poljubi njezine zagasite vjeđe. Trepne i mljasne; približi joj prljavu šalicu usnama i gleda kako joj kava curi niz bradu i na pokrivaču ostavlja sitno razgranate mrlje. Glazba i dalje svira; Mendelssohn-Bartholdy, pomisli Alex. Nekoć nije volio Mendelssohna. Danas je sretan da Mendelssohn puni tu prazninu.

Pas je opet vani.

Jedan treptaj.

Ne vjerujem da nekome pripada. Mislim da je sam.

Trostruki treptaj.

U redu je, kaže Alex. Ako se opet pojavi, dovest ćemo ga.

Na stolu je još uvijek tanjur od njezina rođendana. Bijeli kruh s dimljenom ribom i nekoliko listova salate. Alex to više ne želi jesti. Nana ne može. Za psa, pomisli Alex; samo da ne zaboravi staviti tanjur pred vrata prije no što krenu.

Uoči mrlju na zidu i obriše je rukavom. Namješta šalice u ormariću, obriše nos i naposljetku sa stola uzima zgužvani ukrasni papir. Darovao joj je prsten, kao i prethodnih godina. Nana nosi trinaest prstena na koncu oko vrata, jer su joj prsti natekli i upalili se. Alex je svirao gitaru, zapalio svijeću, najzad sjeo za šahovsku ploču i komentirao svaki potez; i Nana ga je otvorenih usta promatrala. Kasnije joj je čitao iz svog dnevnika i toplom rukavicom masirao ramena i leđa.

Iznenada, tišina. Baterije radija su se ispraznile. Alex traži posvuda i osjeti kako se u njemu širi tiha panika. Traži u ladicama, ispod kreveta pa čak i u kanti za otpatke. Naposljetku vadi baterije iz žutog plastičnog kućišta, protrese ih i tako dobiva nekoliko minuta. Tercu, kvintu: motiv doleti do njegova uha i kroz njega.

Zatim su vani, prvo iza vozila gdje Alex podupire Nanu dok čuči i izbacuje kondenzirani dah. Smrzavaju se dok čekaju. Alex se prigne, pogleda rupu u zemlji i vrškom cipele je zatrpa snijegom. Njezino bolom izmučeno lice, njezina mršava stražnjica, njezini plavi, smrznuti, tanki prsti... Trebao je otići u selo i kupiti parafinsko ulje u ljekarni; glava mu je bila puna ostalih stvari.

Alex je na komadiću pakpapira zabilježio:

1. Tražiti odjeću, prati.

To je obavio dan prije. Otišao je do rijeke i četkom ribao njezinu stare stvari. Agregat je bio još dovoljno vruć kako bi se tkanina osušila; sad nosi svoju košulju za svečane prilike. Ona će nositi pleteni kaputić koji su na svom posljednjem putovanju pronašli uz more.

2. Očistiti cipele.

I to je obavio - Nanine smeđe čizme, izgrebane, istrošene, s izbljedjelom kožom.

3. Zakovati prozore.

Čemu, pomislio je. Ono što su skupljali, ukrast će ili barem razbacati ljudi koji svoje noći provode uz rijeku, roštiljaju ili se napijaju. Kao da će ih spriječiti nekoliko iverica... barem je svoj sat spremio u omotnicu i poklonio prodavaču na benzinskoj crpki na cesti prema Engsieku.

Nosi je u kuću, posjedne je na stoličicu i počinje joj oblačiti grudnjak, pleteni kaputić i vunenu suknju. Koljena su joj pucketala. Jedanput je skliznula u stranu; on je uspije pridržati u posljednji tren. Njezina koža miriše na vlažni humus i griz. Miris mu je toliko poznat da mu nedostaje – fizički mu nedostaje -, kad je vani u kupovini ili ljeti na pecanju. U međuvremenu ustane, ispriča se što ju je ogrebao noktom po koži, i poljubi joj usne. Najzad joj pažljivo stavlja naočale na nos.

Kako je?

Jedan treptaj.

Krećemo?

Vani provjerava gume automobila i ulijeva vjedro puno vode od čišćenja u hladnjak. Naginje se nad hladni metal, čisti vjetrobran, podmazuje kotače, maže pomični krov s nekoliko kapi voska za laštenje. Zatim se naginje nad poklopac motora i počinje laštiti tragove proteklih godina na laku koji je izgubio sjaj. Jastreb. Kamen koji je na cestu prema šumi pao s neba. Stisne usnice, trlja i ne misli na ništa. Sunce se pomalja kroz oblake, prvi put od početka godine. Pogleda u smjeru kamp prikolice na čijem metalnom oklopu zrake crtaju mrlju od svjetlosti.

Voze se autocestom. Svjetlost ih zasljepljuje; blještava bjelina, samo tu i tamo pod snijegom proviruje smrznuta zemlja poput prljave bubuljice. Električni stupovi na obzorju koji su se prepustili mrtvačkoj ukočenosti. Iza brežuljaka sjeverno od kanala počinje šuma. Iznenada počinje padati rosulja kao onda kad su se sreli; pali žmigavac, pritišće papučicu za kočenje i skreće.

Razmišljao je o tome da vozi dok više ne može, možda do Öresunda, kako bi onda vozilo na nekoj cesti van naselja usmjerio prema nekom stupu od mosta. Razmišljao je o tome da joj negdje u nekom mračnom stanu u Zürichu da otrov, phenobarbital, da je pusti da pije iz čaše, dok neki stranac nepomična izraza lica stoji pred njom, koji ju je prije toga zamolio da potpiše jedan papirić da to doista želi. Zatim je vidio fotografije: kako ljudi prevrću očima, kako se njihovi udovi grče u posljednjoj, teškoj borbi. Sve te sekunde u kojima znate da ste mrtvi, a još ste uvijek živi, vrijeme, tijekom kojeg vjerojatno mislite, možda se kajete i u glavi čujete odjeke otkucaja srca.

Voze se na istok, u smjeru jezera. Prije Engsieka prostire se šuma. Pored B 76, kraj oranica, stoji mlin.

Stanimo, kaže Alex i zaustavi se neposredno kraj ruba ceste. Otvara bočni prozor, uzima Nanin kaput i okreće je na sjedalu kako bi mogla gledati van. Njezine naočale su masne. Skida ih, čisti ih papirnatom maramicom i naposljetku ih namješta na Nanin nos. Nana žmirne i kimne glavom, barem on misli tako.

Mlin još uvijek stoji ali prednji dio restorana urušio se poput lisnata tijesta napunjenog zrakom. Žbuka je otpala, vrata su ispala iz šarki, i na zid pored prozora seoski su dječaci načrčkali svoje izreke, svoje obožavanje spram Hitlera i druge besmislice kao u ono vrijeme kad su se Alexovi roditelji ovdje prvi put sreli. I to se dogodilo u zimsko vrijeme, oranice su bile opustošene i jalove, mlinski kotač ukrali su pljačkaši, a u isušenom riječnom koritu ležao je vuk koji je umro od glavi. Provodili su noći na drvenom podu kraj mlinskog kamena, zamotani u krzno koje je s lijesom njegova djeda stiglo iz Kijeva.

Idemo dalje?

Jedan treptaj.

Upali žmigavac i krene.

Zaustavljaju se na semaforu, potom na benzinskoj crpki, gdje izlazi iz auta kako bi kupio pločicu čokolade. Otkida komad, pažljivo otvori Nanina usta i položi joj čokoladu na jezik.

Što kažeš, rekao je.

Nana ne govori ništa, ali Alex po njezinom pogledu zna da joj je ukusna.

Sjećaš li se još, govori, kako su kuhali u mlinu?

Pirjani crveni kupus. Kuhana teletina. Naduvak sa šumskim voćem.

Glazirane kruške. Pačja prsa à la Orange. Pastrva iz jezera Westensee, kojoj bi, dok je još mogla, nožem rasporila trbuh kako bi izvukla krvave jestive iznutrice. Skupljala bi ih na hrpu i kasnije od njih skuhalo juhu. Alexu se to potajno gadilo, radije je bio vani i razvrstavao kašete, pomeo dvorište ili laštio mutne čaše. Ali nikad ne bi dugo izdržao biti sam; svaki put bi se pognut vratio u kuhinju, sjeo na stoličicu i promatrao Nanu. Njezine ruke, umrljane i glatke, s noktima koje je turpijala i rezala, a ponekad i lakirala. Pregaču. Dekolte. Njezina stopala u bijelim sandalama. Tu ženu nježna lica, koja smrdi na ribu i ima sjajne prste. Alex je nekoliko puta iznenada skočio

na stol, uhvatio je za ramena i poljubio je u usta; jedanput su čak među mrtvim ribama vodili ljubav.

Ponovno se zaustavlja uz rub ceste, udahne dva puta i stavi Nani još jedan komad čokolade s kavom u usta. Uoči kako mu drhti ruka. S njezinih usana curi slina. Ulovi je i trlja prste o hlače kako bi ih osušio.

Nisu mogli zaboraviti na vrijeme provedeno u mlinu, svakodnevni rad i bliskost tijekom večeri. Kasnije bi svake nedjelje odlazili tamo. Nana je već bila slaba ali prag prema blagovaonici bio je nizak, a Nana je težila samo četrdeset kila. Alex bi je svaki put podigao iz sjedišta, nosio je poput nevjeste preko praga i posjeo je na stolac. Kasniji vlasnik već je bio prodao mlin; novi im je ponudio kobasice i Coca-Colu. Većinom su bili sami u blagovaonici; samo tu i tamo bi se tijekom školskih praznika pojavila jedna mlada obitelj. Ponijeli bi sa sobom dalekozor Alexova djeda, promatrali srne koje bi se u sumrak razilazile.

Ukusno, rekla je jedanput Nana i zagrizla u kobasicu. Vrag zna kuhati. Nije željela invalidska kolica. Štake su joj bile prihvatljive, ne i invalidska kolica. Alex se jedanput poskliznuo na ulazu u mlin kad ona više nije mogla hodati; pao je na leđa i pritom udario trticom o pločnik. Nana je ležala na njegovom truhu i uplašeno ga gledala kroz svoja zatamnjena stakla naočala. Čekala je dok je ponovno stao na noge. Potom se počela glasno smijati. Suze su joj tekle niz obraze, mlatarala je rukama poput pingvina, i smijala se, i Alex se počeo smijati i pokušavao je podignuti s hladnog tla. Kuhar, suhonjavi mladić s kozjom bradicom, vidio ih je kroz prozor i najzad dotrčao iz kuhinje; u međuvremenu se se suze na Naninoj bradi smrznule.

Alex je skrenuo u šumski put i usporio. Njegova stopala su se ukočila. Ruke, čitavo tijelo je omamljeno; ne čuje ništa i vidi samo stazu pred njima, blještavi, gnjecavi snijeg. Čini se kao da mu je ljudski dar uspostavljanja veze sa svijetom zauvijek izmakao. Čistinu je obasjalo sunce. Mijenja brzinu. Iznenada se na prozoru pojavljuje sjena, debeli izviđač s kapom sa štitnikom

i štapom. Pozdravlja Alexa. Alex ustukne na trenutak i pozdravi ga. Još dva izviđača zamotani u pokrivače sjede uz rub čistine na ceradi i telefoniraju; podigli su šator u šikari.

Alex se zaustavlja i izlazi iz vozila. Posvuda su; jedan od njih sjedi čak na stablu i kroz dalekozor promatra pašnjake uz rub šume.

Dobar dan, kaže debeli s kapom.

Dobar dan, kaže Alex.

Debeli dječak pogleda prema vozilu i kimne Nani.

Jeste li zalutali?

Ne, kaže Alex. Često dolazimo ovamo.

I mi, kaže debeli.

Pa..., kaže Alex.

Što želite, kaže debeli.

Ništa, kaže Alex.

Trebate pomoć?

Ne, hvala, kaže Alex. Hvala puno.

Što je sa ženom? Je li to vaša žene?

Prilično je bolesna.

Oprostite, kaže debeli.

U redu je, kaže Alex.

Poznaje dječaka; on je sin jednog starog osobenjaka koji je nekad bio prijatelj njegova oca. Vjerojatno ga se dječak već odavno ne sjeća, jer je prošlo niz godina otkad su se posljednji put vidjeli. Alex se prisjeti fotografija s jedne svečanosti, s divovskim kotačem, šećernom vatom i cirkuskim točkama; štandom s pecivom i ribom «svježom s riječnog mlina» u vrijeme kad je mlin još pripadao njegovoj majci. Njegove majke koja na početku brižljivo prodaje ribu odjevena u nošnji, a godinama kasnije, pognuta, s cigaretom u jednoj ruci, raščupane kose i crvenih očiju od alkohola već od samog jutra.

Zašto ne umre kao i svi ostali, vikala je njegova majka. Stavi je u dom kako bi se mogao brinuti o mlinu. Živjeti za nju, za bogalja. Trebamo te!

Plakala je i stavila ruke oko Alexovih ramena.

Otac je sjedio kraj njih i buljio u pod.

Dat ćemo ti nešto, rekao je, kako bi mogla u Rebberg. On nije toliko zapušten. Ne možeš nam uništiti budućnost!

Alex je ubacio u brzinu za vožnju unatrag i okrenuo vozilo. Debeli je stajao uz rubu staze i salutirao. Alex je na trenutak razmišljao da se odveze do kamp prikolice; osjetio je kako mu hladan znoj curi niz leđa.

Što je?, kaže. Što ti misliš? Što da sad radimo?

Pomakne retrovizor u stranu i ugleda Nanino lice, bezizražajno, okrenuto prema cesti. Voze se neko vrijeme. Zatim se ponovno zaustavlja, ovaj put uz otvoreno polje. U daljini se vidi željeznički nasip. Pričeka gotovo pet minuta; ne pojavljuje se niti jedan automobil. Zatvara oči, pažljivo sluša kako Nana teško diše i ispušta pišteće zvukove, crescendo i decrescendo. Spušta pomični krov, pokušava Nani na jezik staviti komad čokolade, ali ruka mu drhti; pušta omot da padne.

Reci nešto, kaže Alex. Molim te.

Nana ukočeno gleda pred sebe.

Odvezuje pojas, prvo njezin, a zatim svoj; zatim joj skida šal, i položi svoju glavu u toplo uleknuće ispod njezine brade. Nekoliko minuta sluša kako diše. Želi zauvijek ostati tamo, tog dana, koji je kišovit i sunčan, želi zauvijek tako ležati na njezinim uskim prsima, držati je i slušati kako diše, i misliti što ona misli.

Zatim izlazi iz automobila, odlazi do prtljažnika, vadi kutiju i stavlja hladni pištolj u džep kaputića. Ponovno sjeda u vozilo i spušta pomični krov.

Rukom pogladi Nanu po obrazu, šalom joj prekrije lice, stavi cijev uz njezin potiljak i pritisne okidač.

Čim pritisneš okidač, pričekat ćeš dvadeset sekundi. Prisilit ćeš se i pogledati. To će biti problem: pogledati je. Pogledat ćeš, i ako još uvijek diše ili se pomiče, drugi put ćeš pritisnuti okidač. Čitao si o znakovima smrti: neki se pojavljuju tek sat vremena kasnije. Nećeš imati toliko vremena. Opipat ćeš joj puls, i ako su joj oči otvorene, ti ćeš ih sklopiti. Stisnut ćeš se uz njezino tijelo dok je toplo. Zatim ćeš puščanu cijev pritisnuti uz uleknuće ispod svoje brade. Slobodnu ruku staviti na njezinu ruku. Možda pogledati u nebo.

Alex pilji kroz vjetrobran. Nešto prelazi preko željezničkog nasipa. Prvo vidi crvenu boju koja ulazi u njegovo vidno polje, zatim se pred njegovim unutarnjim okom oblikuje riječ VLAK. Okrene se prema Nani, otrgne joj šal s lica i gurne je, doziva njezino ime, ali tamo gdje joj je bilo lice, Alex vidi samo grumen vlažne kose i zgrušane krvi. Viče, čvrsto se uhvati za nju, plače i viče, i koljenima i šakama udara po ploči s instrumentima. Pištolj je pao; Alex se saginje kako bi ga dohvatio, ali ne uspijeva. Osjeti stezanje u prsima; vikne njezino ime, sagne se, naglo otvori vrata, kleči na smrznutom tlu i pretražuje unutrašnjost vozila. Zagriže unutrašnjost svog obraza. Uhvati najzad držak.

Podigne se, udaljuje se od vozila, stane na trenutak. Ne zna gdje je, koji je dan i kako se zove. Pokušava se barem sjetiti svog imena, jedne stvari koja ga povezuje sa svijetom, sa samim sobom.

Iznenada se sjeti rečenice: *Zatim ćeš puščanu cijev pritisnuti uz uleknuće ispod svoje brade.*

Vraća se prema vozilu, otvara vrata i uvlači se unutra. Ono što prepoznaje od Nane je blijedo, gotovo prozirno. Pažljivo i lagano je gurne; ruka joj iz krila pada na ručnu kočnicu, prigušeni udarac. Misli da diše. Zaustavi dah i pilji mimo njezinih prsa u jednu točku.

Možda diše.

Mora otići po pomoć. Vidi unutrašnjost lubanje u kojoj se krv zgrušala u crni grumen. Stisne se uz naslon za leđa. Duboko udahne i stavi otvor pištolja

između obrva, uz sljepoočnicu, ugura ga naposljetku u usta. Gdje je srce? U sredini, pomisli, i uperi cijev u prsa. Mora točno naciljati sredinu. Alex sjedi, bezglavo. Pilji u željeznički nasip, na polje ispred sebe čija se bijela boja prošarana smeđom pretvorila u zbrku eksplodirajućih boja. Plače i viče i zatim utihne. Broji u sebi. Prisluškuje, čuje otkucaje svog srca i ispušta pištolj, izlazi iz vozila, prvo zastane a zatim počinje hodati. Hoda neko vrijeme. Ne misli na ništa. Više na ništa ne može misliti. Maršira prema željezničkom nasipu.